

HIET VIERDE BAKEN: DE VERHOUDING TUSSEN

De Memorie van Toelichting op de in 2007 ingevoerde Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) laat er geen misverstand over bestaan: de overheid is ervan overtuigd dat mensen te gemakkelijk een beroep doen op de collectief gefinancierde hulpverlening.

Dit komt, zo is de redenering, doordat deze voorzieningen te ruim voor handen zijn en burgers in het algemeen te weinig geneigd zijn elkaar te helpen. Het één hangt met het ander samen: het is juist door het ruime aanbod dat de hulpbereidheid is afgenomen. Omdat hierdoor de onderlinge betrokkenheid in het gedrang komt, is het zaak dat de overheid de onderlinge hulpverlening, de informele zorg, stimuleert. Er zijn nog meer redenen: het collectieve aanbod wordt te duur en gezien de demografische ontwikkelingen zullen op niet al te lange termijn te weinig mensen in de professionele hulpverlening kunnen en willen werken. Er zijn dus minstens drie aanleidingen voor de Wet maatschappelijk ondersteuning (Wmo), een wet die nadrukkelijk uitgaat van een afnemend aanbod van professionele hulp- en dienstverlening en een groter beroep doet op de informele zorg.

Extra impuls

Het in 2010 aangekondigde programma Welzijn Nieuwe Stijl (WNS) - een initiatief van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en van Vereniging

Nederlandse Gemeenten (VNG) en MOgroep - moet, zo stelt de brochure hierover, een extra impuls geven aan de realisering van de doelen van de Wmo: minder beroep op overheid en professionals, een grotere onderlinge betrokkenheid, meer sociale samenhang en zelfredzaamheid.

Om dit te kunnen realiseren wil de overheid, als een van de acht bakens waarlangs WNS de weg moet vinden, de formele en informele hulp in een 'optimale verhouding' brengen. Dit betekent concreet, zo blijkt uit de toelichting, dat het professionele (welzijns)werk meer moet gaan samenwerken met vrijwilligers en mantelzorgers, onder andere om te voorkomen dat juist degenen die zich al om anderen bekommeren, hierdoor overbelast raken.

Herstel zorgzame samenleving

De roep om meer informele zorg (mantelzorg, vrijwilligerswerk en ook zelfzorg) is niet nieuw. In de jaren tachtig van de vorige eeuw riep de toenmalige minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Elco Brinkman, ook al op tot het, in zijn ogen, herstel van de 'zorgzame samenleving'. Zijn redenering was dezelfde als die aan

'BURGERS ZIJN IN HIET
ALGEMEEN TE WEINIG
GENEIGD ELKAAR TE HELPEN'

FORMEEL EN INFORMEEL

de Wmo ten grondslag ligt: de Nederlandse burger doet, door de grote beschikbaarheid, te gemakkelijk een beroep op de professionele hulpverlening. Hierdoor neemt de onderlinge hulpbereidheid af en daarmee de onderlinge betrokkenheid.

Brinkmans' oproep tot meer informele zorg, een afnemend beroep op professionele hulpverlening en grotere inzet van familieleden en vrienden, leidde opvallend genoeg tot de aanbeveling dat de professionals zich 'met hun aanbod veel concreter zouden moeten richten op (...) de ondersteuning van de informele hulpverleners'. Een reeks van onderzoeksrapporten onderstreept de noodzaak hiervan. Zij melden een op zijn minst gebrekkige samenwerking tussen formele en informele hulpverleners en soms zelfs een grotere belasting van mantelzorgers als gevolg van de stroeve verhouding met de professionals.

Betere afstemming en samenwerking

Het botert dus niet zo tussen professionele hulpverleners en zij die niet uit hoofde van een beroep zorg en ondersteuning bieden aan mensen met een hulpvraag. Niet heel gek als je bedenkt dat de oproep voor een grotere inzet van de 'informele zorg' stevast gepaard gaat met de aankondiging van (ingrijpende) bezuinigingen op de collectief gefinancierde hulp. Deze combinatie wekt de indruk dat de veelal gratis inzet van vrijwilligers en mantelzorgers het werk van professionals gemakkelijk over kunnen nemen. Hiermee doet men tekort aan zowel de eigenheid van de professionele hulpverlening als aan die van de informele zorg. Formele en informele hulpverlening zijn complementair en dus, per definitie, niet uitwisselbaar. Een betere afstemming tussen professionals, vrijwilligers en mantelzorg is altijd in ieders belang, ook als er geen (noodzaak tot) kostenbeheersing is. Het is daarom jammer dat deze afstemming alleen aandacht krijgt binnen de context van terugdringing van een begrotingstekort. Dit gezegd zijnde, kan ik alleen maar toejuichen dat men nu de waarde van een betere afstemming tussen formeel en informeel onderkent en dat deze afstemming

zelfs een afzonderlijk aandachtspunt in een stimuleringsprogramma vormt. Hierdoor kan de belangstelling voor elkaar en voor elkaars waarde alleen maar toenemen. Meer kennis van en waardering voor wat professionals, vrijwilligers en mantelzorgers doen, leidt vermoedelijk tot een betere samenwerking. Hierdoor blijft, ook met schaarser wordende middelen, de kwaliteit van de zorg en hulpverlening in Nederland op peil. Zowel professionals als vrijwilligers en mantelzorgers kunnen blijven doen waar ze goed in zijn en elkaar, in het belang van degenen die zij ondersteunen, aanvullen.

Systeem gerichte benadering

Concreet betekent dit dat vrijwilligers en mantelzorgers niet het werk van de professionals hoeven overnemen. Professionals kunnen hun ondersteuning richten op de vragen van individuele hulpvragers en op degenen die hun al informeel hulp bieden.

Dit is dus een overgang van individueel gerichte hulpverlening naar een meer systeemgerichte benadering. Afhankelijk van de situatie kan het begrip 'systeem' het directe sociale netwerk van de hulpvragers, vrijwilligers, betrokken buurt- en wijkbewoners en andere professionals omvatten.

De professional kan zijn kennis en vaardigheden beschikbaar stellen aan dit systeem en er voor zorgen dat de geboden informele en professionele ondersteuning samenhangend en effectief is en blijft aansluiten op de behoeften van de hulpvrager. Door een onpartijdige, niet-centrale positie in te nemen kan de professional bovendien eventuele wrijvingen binnen het systeem in goed overleg wegnemen.

Rick Kwekkeboom,
lector Community Care, Hogeschool van Amsterdam

